

IN MEMORIAM

NEDO GRBIN

(5.II.1928. – 21.I.1999.)



Još jedan gorljivi ljubitelj i istraživač glagoljice otišao je na put bez povratka. Rodom iz Sali na Dugom otoku, najvećem u zadarskoj skupini sjevernodalmatinskoga otočja, Nedo Grbin se s glagoljicom susreo već u djetinjstvu. U saljskim se crkvama i crkvicama glagoljalo (u župnoj crkvi i danas se čuvaju tiskani glagoljski misali). Na kamenim pragovima vrata i prozora saljskih crkava i kuća, na nadgrobnim pločama uklesana je glagoljica i urezana na metalnim pločicama procesijalnih križeva. Glagoljicom su vođene saljske matice krštenih, vjenčanih, krizmanih, umrlih, napisane su razne matrikule, oporuke i drugo. Od djetinjstva do kraja života N. Grbin bio je opčaran glagoljskim pismom, a po struci je bio ekonomist! Otkrivao je, popisivao, istraživao, obrađivao i objavljivao glagoljske spomenike na području Dalmacije: natpise, glagoljske rukopise, ponajviše matične knjige, oporuke i druge isprave. Evidentirao je primjerke tiskanih glagoljskih knjiga.

Prema literaturi, na temelju vlastitih istraživanja i uz pomoć pojedinaca popisao je i opisao i pojedine tekstove objavio iz glagoljskih spomenika nastalih i očuvanih na širem biogradskom području, na Dugom otoku i na otocima

Ravi i Zverincu, posebice u Salima, u crkvi i samostanu sv. Mihovila u Zaglavu, najmlađem naselju na Dugom otoku. U popisivanju i obrađivanju glagoljske baštine u šibenskoj biskupiji zatekla ga je smrt.

S područja današnje biogradske općine N. Grbin je prikupio 255 što manjih što većih glagoljskih rukopisnih jedinica, među kojima su 102 oporuke (*Glagoljica na biogradskom području*. Biogradski zbornik 1, Zadar, 1990., 443-463). U mjesnim crkvama otoka Pašmana i Vrgade zabilježio je da su se očuvala 44 primjerka glagoljskih tiskanih misala i brevijara. Na Dugom otoku i otocima Ravi i Zverincu popisao je i ukratko opisao 309 raznih glagoljskih jedinica u vremenskom rasponu od 12. do 20. st. (49 oporuka) (*Glagoljica u Salima*. župa Sali. O 400. obljetnici dogradnje župne crkve Svete Marije 1581-1981, Sali, 1981., 61-99; *Glagoljica na Dugom otoku i otocima Ravi i Zverincu*. Zadarska smotra 1-2 /zbornik o Dugom otoku/, 1993, 249-272). Zabilježio je da su se u mjesnim crkvama na tim otocima očuvala 73 primjerka tiskanih glagoljskih misala i brevijara iz razdoblja Propagandine tiskare iz prve polovice 17. st. do početka 20. st. (od 1631. do 1905. godine).

Uz samostan sv. Mihovila u Zaglavu vezana su dva glagoljska natpisa, 15 knjiga i knjižica i 2 oporuke, nastali većinom u samom samostanu ili drugdje a za potrebe samostana ili mještana Zaglava. Zaglavske glagoljske spomenike opisao je Nedo Grbin (*Glagoljica crkve i samostana sv. Mihovila na Zaglavu*. Zaglav. 600 godina prvog spomena. 540 godina posvete crkve svetog Mihovila arhandela, Zaglav-Zagreb 1998, 67-92). Danas se zaglavska glagoljska baština čuva u Zaglavu, samostanu sv. Pavla na Školjiću kod Preka, Zagrebu – u samostanu franjevac trećoredaca na Ksaveru, Nacionalnoj i sveučilišnoj knjižnici i u Petrogradu u Ruskoj nacionalnoj biblioteci. U zaglavskom samostanu Nedo Grbin je 16. listopada 1978. vidio nekoliko tiskanih glagoljskih knjiga: Paštrićev *Brevijar iz 1688.*, 2 Karamanova *Misala* iz 1741. godine (sva su tri primjerka oštećena), primjerak izdanja Parčićeva *Misala* iz 1893. i *Misi za umeršee* iz 1894. godine. U samostanu sv. Mihovila dulje vrijeme je boravio i pisao fra Šimun Klimantović, pisac četiriju glagoljskih rukopisa.

Pregledavajući saljske glagoljske rukopisne knjige i isprave Nedo Grbin je zapazio da u njima ima podataka o ribolovu, mrežama, brodovima, skladištima i slično. Zapazio ih je u *Libru Braće sv. Marije Sali*, *Libru lašov* (ostavština) *župe Sali*, *Knjizi računa sv. Marije Sali*, oporukama u Kancelarji zadarskih knezova, *Knjizi troškova i dohodaka* obitelji Vodopija iz Sali i u dvjema ispravama u Arhivu Petricioli. Podaci se odnose na crkvena primanja za pravo ribarenja u Telašćici, na zabranu ribarenja u subote i na Sve svete, ždrebjanja

pošta u uvalama Statalu i Čušćici s Ižanima, raznim zabranama vlasti, ostavštinama i slično. Tekstove s navedenim podacima je sistematizirao i djelomično ili u cjelini objavio latinicom (*Ribe, more i ribarstvo u saljskim glagoljskim rukopisima. Tisuću godina prvoga spomena ribarstva u Hrvata*, Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti, Zagreb 1997, 89-119).

Čini se da je dospio popisati glagoljsku baštinu u šibenskoj biskupiji, jer na znanstvenom skupu o sedamstotoj obljetnici Šibenske biskupije (1298.-1998.) u rujnu 1998. godine Nedo Grbin kaže da se u šibenskoj biskupiji broj glagoljskih jedinica približio broju 400. Što to znači, dovoljno je za usporedbu spomenuti da je pisac prve sustavne bibliografije hrvatskih glagoljskih rukopisa Ivan Milčetić prije devedesetak godina zapisao: »I u Šibeniku sam otkrio glagoljsku tabulu rasu. Ne poznaju glagoljice ni u biskupiji, ni u samostanima, ni u župnim uredima, dok se ćirilica i ovdje javljala«. Grbin je na istom skupu o šibenskoj biskupiji rekao da je iz popisa bogate arhivske građe biskupske kurije u Šibeniku, koji je sastavio prof. Ante Šupuk, izdvojio glagoljske jedinice razbacane u svežnjevima kojih ima – što većih, što manjih – po fondovima 630+79+80+33. Građa je pisana većinom na talijanskom jeziku, najstarija i na latinskom, ponešto na hrvatskom, a u 17. i u 18. stoljeću još na glagoljici i bosančici. Zato na samom mjestu gdje se građa čuva N. Grbinu nije bilo lako izdvojiti iz svežnjeva 73 glagoljska spisa, odnosno rukopisa. Četvrti fond od 33 svežnja, kod Šupuka označen kao *Razni spisi*, nije našao na mjestu, a u njemu također ima glagoljske građe.

Rekao je još na simpoziju da je navedena 73 glagoljska spisa kopirao i transliterirao u latinicu, i na taj način otkrio njihov sadržaj koji čini uglavnom korespondencija između biskupije i mjesnih župnika i župnika međusobno. Navedeni su spisi nastali u 17. i 18. st. (između 1600. i 1742. godine). Pisani su kurzivnom glagoljicom. U čitanju kurzivne glagoljice Nedo Grbin je bio vrlo vješt, u naše vrijeme bez premca. Uz isprave iz šibenskoga kraja prikupljao je isprave iz zadarskoga kraja pisane također kurzivnom glagoljicom, a kurzivnu je glagoljicu najradije podučavao na tečajevima glagoljice koje je držao u knjižnici u Novom Zagrebu i u Matici hrvatskoj u Zadru i po kojima se proćuo. Čini se da je pripremio početnicu kurzivne glagoljice i da ju je 1996. ponudio jednom školskom izdavaču. Početnica međutim nije objavljena, a rukopisu se izgubio trag. Posthumno je izašao njegov prilog o glagoljskim spomenicima na zadarskom području, o kojima je govorio 1996. na znanstvenom skupu održanom u Zadru u povodu 550. obljetnice crkvenopravnoga primanja u posjed crkve sv. Ivana Krstitelja i gradnje matičnog samostana

franjevaca trećoredaca glagoljaša pokraj nje (*Glagoljski spomenici zadarskoga područja*). Iskoni bē slovo. Zbornik radova o glagoljici i glagoljašima zadarskog kraja i crkvi svetog Ivana Krstitelja. Knjiga 7, Zagreb 2001, 112-126). Zadar je sa svojom okolicom i napose sa susjednim Ninom bio živo središte i pravi rasadnik glagoljske pismenosti. Ondje su nastali i bili u uporabi mnogi glagoljski spomenici. N. Grbin se potrudio i na temelju objavljenih podataka popisao je i ukratko opisao glagoljske spomenike sa zadarskoga područja. Osvrnuo se i na one glagoljske spomenike o kojima su se sačuvali arhivski podaci, a većim su dijelom nestali.

Aktivnošću na glagoljaškom terenu, osobito u Dalmaciji N. Grbin je djelovao vrlo poticajno. Sudjelovao je u priređivanju izložaba o glagoljici u Zadru i u Zagrebu. Na njegov je poticaj prikupljena glagolitika na zadarskom području i danas je pohranjena u Zadarskoj nadbiskupiji. Tu glagolitiku čine ponajviše primjerci tiskanih glagoljskih knjiga – uglavnom Propagandinih izdanja. Srećom što je građa prikupljena prije domovinskoga rata (1991.-1995.), jer je u ratu zadarsko područje jako stradalo.

Nedo Grbin je imao velike planove u objavljivanju glagoljskih isprava. Zato je prikupljao kopije, ali ih nije dospio prirediti za objavljivanje. Trebalo mu je još vremena, ali ga više nije imao. Jednom je zapisao: »Eto, učinih što sam mogao u kratkom vremenu koje mi je bilo na raspolaganju«. Jer za glagoljicu je imao vremena uglavnom u noćnim satima i na ljetnim godišnjim odmorima i u mirovini nekoliko posljednjih godina. Na godišnjim odmorima obilazio je glagoljaški teren često zajedno s akad. Božidarom Finkom, pronalazio, evidentirao i snimao glagoljsku građu.

U Staroslavenski institut često je i rado dolazio. Odlazio je na glagoljaške izlete koje je organizirao Staroslavenski institut. Bio je sretan kad je saznao da će se na poticaj Staroslavenskoga instituta objaviti rukopisni glagoljski fragmenti Zadranina Ivana Berčića, koji se od 1874. godine čuvaju u Ruskoj javnoj (danas nacionalnoj) biblioteci u Petrogradu, a potječu s Kvarnerskih otoka i iz Dalmacije, ponajviše sa zadarskih otoka.

Nedo Grbin bio je zaljubljenik u glagoljicu i zato osjetljiv za sve što je na tom pismu zabilježeno, a zadovoljan i sretan što je i sam mogao trudom i odricanjem pridonijeti boljem poznavanju hrvatske glagoljske baštine u koju je ukorijenjen svojim rođenjem na Dugom otoku. I zato mu hvala.

ANICA NAZOR